

СІТАШ

Тетяна Дмитрівна
sittanya@mail.ru

кандидат економічних наук,
Вінницький торговельно-
економічний інститут Київ-
ського національного торго-
вельно-економічного універ-
ситету

УДК 336.14:61

ЕКОНОМІЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

ECONOMIC CONCEPTUALIZATION OF LOCAL BUDGETS

Стаття присвячена місцевим бюджетам як ефективному інструменту управління економікою й важливій основі фінансового забезпечення повноважень державних та місцевих органів влади у процесі виконання конституційних зобов'язань. Розглянуто економічну сутність та призначення місцевих бюджетів. Увагу приділено формуванню доходів та напрямів використання місцевих бюджетів.

Статья посвящена местным бюджетам как эффективному инструменту управления экономикой и важной основе финансового обеспечения полномочий государственных и местных органов власти в процессе выполнения конституционных обязательств. Рассмотрена экономическая сущность и назначение местных бюджетов. Внимание уделено формированию доходов и направлений использования местных бюджетов.

The article is devoted to local budgets as an effective instrument of economic management and an important basis of financial security authority, the state and local authorities in the process of fulfilling the constitutional obligations. Considers the economic entity and the appointment of local budgets. Attention is given to income generation and uses of local budgets.

Ключові слова: місцевий бюджет, доходи місцевого бюджету, видатки місцевого бюджету

Ключевые слова: местный бюджет, доходы местного бюджета, расходы местного бюджета

Keywords: local budget, revenues of local budget, local budget expenditures

ВСТУП

На сучасному етапі українське суспільство зіштовхнулося з багатьма проблемами функціонування та виконання місцевих бюджетів, які негативно впливають на можливість забезпечення конституційних прав українських громадян (в тому числі й на охорону здоров'я, соціальний захист, освіту). Значною проблемою на місцевому рівні є недостатність фінансових ресурсів місцевих бюджетів для виконання місцевими органами влади покладених на них функцій.

Одним із шляхів виходу з описаної ситуації є створення ефективної моделі формування доходів місцевих бюджетів, яка б базувалася на науково обґрунтованому підході до розмежування дохідних джерел між ланками бюджетної системи та передбачала більш досконалий порядок прогнозування, планування та їх виконання. Необхідність вирішення цих проблем складає аргументи на користь актуальності теми дослідження.

У вітчизняній економічній науці дослідженню різних аспектів місцевих бюджетів присвячені праці науковців: Й. Бескида, О. Василика, А. Даниленка, В. Дем'янишина, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луїної, І. Лютого, В. Опаріна, К. Павлюк, О. Романенко, В. Федосова, С. Юрія та інших. Важливе місце

у розробці проблем місцевих бюджетів займають роботи західних вчених А. Вагнера, Р. Гнейста, Л. Штейна. Але враховуючи наукову і практичну цінність опублікованих праць ряд питань залишаються дискусійними, що й обумовило вибір теми дослідження.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є висвітлення економічної сутності, методики та практики формування й напрямів використання місцевих бюджетів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі методологічну основу визначають положення діалектичного методу пізнання економічних явищ і процесів у безперервному їх взаємозв'язку та взаємозалежності. Використано методи емпіричних досліджень, зокрема, спостереження та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Місцеві бюджети займають одне з провідних місць в економічній системі держави, так як у них зосереджується значна частина державних фінансових ресурсів. Місцеві бюджети – головний інструмент реалізації регіональної політики та вирішення таких важливих завдань, як структурна перебудова економіки, вирівнювання економічного

розвитку регіонів й ефективності територіального поділу праці, розвиток місцевого господарства, благоустрій міст, проведення природоохоронних заходів. Однак в умовах переходу економіки України на ринкові засади функціонування, виступає проблема фінансового забезпечення розвитку регіонів, адже регіон виконує специфічні економіко-виробничі функції, які не можуть здійснювати інші структурні рівні.

З огляду на зазначене доречно навести декілька визначень місцевих бюджетів. Так, науковець Ю.В. Пасічник стверджує: “Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування” [4, с. 235].

Заслуговеє на увагу трактування місцевих бюджетів, яке формулює В.М. Опарін: “Місцеві бюджети – це бюджети адміністративно-територіальних одиниць, призначених для фінансового забезпечення закріплених і делегованих відповідним місцевим органом державної влади та самоврядування функцій” [3, с. 204]. Науковець О.Д. Василик визначає місцевий бюджет як сукупність економічних (грошових) відносин, що виникають у зв’язку з утворенням та використанням фондів грошових засобів місцевих органів влади в процесі перерозподілу національного доходу для забезпечення розширеного відтворення та задоволення соціальних потреб суспільства [2, с. 23].

Вчені О.Р. Романенко, С.Я. Огородник охарактеризовують місцевий бюджет як розпис грошових доходів і витрат місцевих органів влади, план формування й використання фінансових ресурсів держави і адміністративно-територіальних одиниць, який забезпечує виконання органами державної влади і місцевого самоврядування покладених на них функцій [5, с. 78].

Розкриваючи економічну сутність дещо інші визначення місцевих бюджетів наводять М.А. Гапонюк, В.П. Яцюта, А.Є. Буряченко, А.А. Славкова, а саме: “Місцеві бюджети – грошові відносини, які виникають між місцевими органами самоврядування та суб’єктами розподілу створеної вартості в процесі формування територіальних фондів грошових коштів, які використовуються для соціально-економічного розвитку регіонів”.

Як переконаємось з наведеного, існують різноманітні підходи до поняття місцевий бюджет, але в основному автори мають однакові погляди щодо їх призначення тобто місцеві бюджети потрібні для виконання певними органами державної влади та місцевого самоврядування покладених на них функцій. Ми підтримуємо думку вчених та вважаємо, що найбільш повним є визначення, наведене у працях В.Г. Дем’янишина, а саме: “Місцевий бюджет є основним фінансовим документом, балансом фінансових ресурсів відповідного рівня органів місцевого самоврядування, що відображає систему фінансових відносин, які складаються у процесі формування та використання грошових коштів, це

кошторис видатків і доходів відповідної місцевої влади”.

Передумовою демократичної держави є фінансова незалежність органів місцевого самоврядування, що реалізується в можливості самостійного забезпечення власної ресурсної бази, у контексті делегованих їй повноважень і реальних владних функцій. Нині актуальним питанням є формування оптимального обсягу й структури доходів і видатків органів місцевого самоврядування, що визначають пріоритети суспільного й економічного розвитку територій. Структурна невідповідність між доходами й видатками місцевих бюджетів характеризує рівень фінансової залежності органів самоврядування від центральних органів влади, ступінь децентралізації бюджетної системи, економічні аспекти розвитку.

Відмітимо, що у сфері бюджетних відносин основним нормативним документом, який регулює діяльність органів влади, зокрема планування, затвердження і виконання місцевих бюджетів є Бюджетний кодекс України, яким започатковано реформу бюджетного процесу, проголошено дворівневу структуру бюджетної системи України, а також здійснено розмежування видатків на виконання повноважень та закріплено на довготривалій основі джерела надходжень за Державним та місцевими бюджетами. У Кодексі передбачені доходи та видатки, які закріплюються за місцевими бюджетами. Розкрито механізм бюджетного процесу на місцевому рівні, конкретизовано повноваження його учасників, охарактеризовано окремі його стадії, врегульовано питання, що виникають у разі несвоєчасного затвердження відповідного місцевого бюджету.

Місцеві бюджети як інструмент регулювання економіки характеризуються досить широкою сферою впливу (через їхній всеохоплюючий характер), високою дієвістю та гнучкістю, яка, притаманна всім бюджетним важелям, вони сприяють досягненню пропорційності у розвитку територій, є одним із інструментів міжтериторіального перерозподілу виробленого ВВП, фінансового вирівнювання. Призначення місцевого бюджету – забезпечення органів влади стійкою фінансовою базою для розвитку економіки, науки і культури, покращення матеріального та соціального рівня життя народу, зміцнення обороноздатності держави та інших потреб суспільства.

ВИСНОВКИ

Отже, можна констатувати, що місцеві бюджети – це основний фінансовий план розвитку територіальних громад, районів і областей України. Дохідна частина кожного місцевого бюджету відображає результати роботи підприємств, організацій та інших суб’єктів господарювання, які функціонують на визначеній території, масштаби їхньої діяльності й обсяги прибутків, частина з яких мобілізується в місцеві бюджети за допомогою податків, зборів та інших обов’язкових платежів. Крім того, місцеві бюджети відіграють значну роль в розподілі й перерозподілі національного доходу в територіальному розрізі, між виробничою і невиробничою сферами, між окремими верствами

населення. Через місцеві бюджети здійснюється територіальний розподіл, перерозподіл національного доходу в межах області, міста, району. У процесі розподілу вартості ВВП шляхом формування та використання місцевих бюджетів грошові відносини виникають між бюджетами, підприємствами комунальної форми власності, закладами соціально-культурної сфери та населенням регіону.

Побудова ефективної моделі розвитку економіки ринкового типу потребує теоретичного переосмислення та практичного дослідження фінансових ресурсів місцевих органів влади, напрямку реструктуризації доходів бюджету й визначення їхньої ролі у збалансованому розвитку зобов'язань та фінансових можливостей держави. У такому контексті можна відмітити великі масштаби дефіциту місцевих бюджетів, зростає їх дотаційна залежність від державного бюджету. Відповідно нестача фінансових ресурсів та нестабільність дохідної частини місцевих бюджетів стали проблемою загальнодержавної ваги, що потребує невідкладного розв'язання у процесі становлення демократичної держави та побудови соціально орієнтованої економіки. Тому для вирішення

проблемних питань, слід звернути увагу на вплив умов формування місцевих бюджетів на економічний розвиток регіонів, створення умов для заінтересованості органів місцевого самоврядування у збільшенні податкових надходжень, в ефективному та цільовому використанні бюджетних коштів.

Література

1. Бюджетний Кодекс України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
2. Василик О.Д. Бюджетний механізм в управлінні економікою / О.Д. Василик // Фінанси України. – 2007. – № 3. – С.22–23.
3. Дем'янишин В.Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: Монографія / В.Г. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
4. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн // Навч. посібник. Вид. 2-ге, доп. і перероб. – К.: Знання – Прес, 2003. – 523 с.
5. Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. – К.: Центр навч. л-ри. – 2004. – 312 с.